Καποδίστριας, Ιωάννης: ο σθεναρός αντίπαλος του Μέτερνιχ

Ο Ιωάννης Καποδίστριας στη Ρωσία

Στη μάχη του Φρίντλαντ, στις 14 Ιουνίου 1807, Γάλλοι και Πολωνοί τσάκισαν τους Ρώσους. Σαν να μην έγινε τίποτα, ο τσάρος Αλέξανδρος Α' και ο αυτοκράτορας της Γαλλίας, Ναπολέων Βοναπάρτης, συναντήθηκαν στο Τιλσίτ της Πάνω Πρωσίας, να τα πουν. Τόσο πολύ συμπάθησαν ο ένας τον άλλο, που ο Αλέξανδρος πούλησε Άγγλους, Σέρβους και Ρωμιούς και, στις 7 Ιουλίου, συμφώνησε να γίνει σύμμαχος του Ναπολέοντα. Του χάρισε και τα Επτάνησα κι ό,τι άλλο κατείχε η Ιόνιος Πολιτεία. Ο Ιωάννης Καποδίστριας βρέθηκε πολιτικά άνεργος. Ήταν ο δεύτερος γιος του Αντώνιου Καποδίστρια. Γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1776, σπούδασε γιατρός κι εξελίχθηκε σε μεγάλο διπλωμάτη. Όσο ακόμη τα Επτάνησα ήταν κάτω από την επικυριαρχία της Ρωσίας, έφτασε να γίνει γραμματέας του κράτους. Οι Ρώσοι δεν τον ξέχασαν. Τον Μάιο του 1808, μια επιστολή τον προσκαλούσε στην Αγία Πετρούπολη προκειμένου να τον τιμήσουν με τον τίτλο του ιππότη Β' τάξης του τάγματος της Αγίας Άννας. Την επιστολή υπέγραφε ο υπουργός Εξωτερικών του τσάρου, κόμης Νικόλαος Πέτροβιτς Ρουμιάντσεφ. Έφθασε στην τσαρική πρωτεύουσα, στις 16 Ιανουαρίου του 1809. Πατούσε τότε τα 33 του χρόνια.

Ο Ρουμιάντσεφ τον διόρισε κρατικό σύμβουλο («υπεράριθμο ακόλουθο») στο υπουργείο Εξωτερικών. Στα δυο χρόνια επάνω, ζήτησε μετάθεση στη Βιέννη «για λόγους υγείας». Στις 20 Αυγούστου 1811, τον διόρισαν εκεί ακόλουθο εμπορικών σχέσεων. Έμεινε στη θέση αυτή ως τον επόμενο Μάιο. Η σύντομη παραμονή του στην αυστριακή πρωτεύουσα ήταν αρκετή για να εξελιχθεί σε ειδικό σε θέματα των Βαλκανίων, κυρίως για ζητήματα προστασίας των εκεί υπόδουλων πληθυσμών, με εισηγήσεις που ξεχείλιζαν από πολιτική διορατικότητα.

Ο καιρός του φλερτ ανάμεσα στον τσάρο και στον Βοναπάρτη είχε παρέλθει ανεπιστρεπτί, ενώ πόλεμος μαινόταν ανάμεσα στους Ρώσους και τους Τούρκους στα όρια της σημερινής Ρουμανίας. Η συνθήκη του Βουκουρεστίου (28 Μαΐου 1812) πρόσφερε στον τσάρο τη Βεσσαραβία (σήμερα στην Ουκρανία, τότε περιοχή της Μολδαβίας) κι έφερε τους Ρώσους κυρίαρχους στην περιοχή. Ο Ιωάννης Καποδίστριας διορίστηκε διευθυντής του διπλωματικού γραφείου του Τσιτσαγκόφ,

αρχιστράτηγου της ρωσικής στρατιάς του Δούναβη, θέση που διατήρησε κι όταν η στρατιά πέρασε στις διαταγές του αρχιστράτηγου Μπαρκλάι ντε Τόλι. Ήταν η εποχή που ο Ναπολέων ξεκινούσε την καταστροφική γι' αυτόν εισβολή στη Ρωσία. Ο ρωσικός στρατός του Δούναβη κινήθηκε εναντίον του. Ο Καποδίστριας γνώρισε τη ζωή στα στρατόπεδα, ήρθε σε επαφή με τους κατοίκους των περιοχών, μέσα από τις οποίες μετακινιόταν ο ρωσικός στρατός, και με τα υπομνήματά του έγινε αιτία να αντιμετωπιστούν τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα των λαών της περιοχής (κυρίως της Βεσσαραβίας που αποτελούσε νέα τσαρική κτήση).

Ταυτόχρονα, παρακολουθούσε από κοντά τις μεγάλες ρωσογαλλικές μάχες. Ήταν παρών και στη μάχη της Λειψίας (16 – 19 Οκτωβρίου 1813) που σήμανε την αρχή του τέλους για τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Τον ίδιο μήνα (Οκτώβριο 1813), ο τσάρος τον παρασημοφόρησε με τον μεγαλόσταυρο της Αγίας Άννας. Και του ανέθεσε μια λεπτή και δύσκολη αποστολή: Να αποσπάσει τους Ελβετούς από την επιρροή της Γαλλίας, χωρίς οι σύμμαχοι της Ρωσίας, Αυστριακοί, να καρπωθούν οφέλη.

Θρίαμβος στην Ελβετία

Από τα τέλη του ΙΣΤ' αιώνα, η Ελβετική Ομοσπονδία ήταν χωρισμένη σε τρεις θρησκευτικές συμμαχίες: Στα καθολικά καντόνια, στα προτεσταντικά και σε εκείνα όπου επικρατούσε η θρησκευτική ελευθερία. Καθολικοί και προτεστάντες οδηγήθηκαν στην τρίτη μεταξύ τους σύγκρουση (1615) που έληξε με νίκη των καθολικών. Ακολούθησε ο 30ετής πόλεμος με επίκεντρο την Γερμανία, που έληξε το 1648 με τον θρίαμβο των προτεσταντών φεουδαρχών επί του καθολικού αυτοκράτορα. Στη διάρκειά του, η Ελβετική Ομοσπονδία κινδύνευσε να διαλυθεί αλλά επιβίωσε. Στα 1798, καταργήθηκε.

Η εξαγωγή της μεγάλης Γαλλικής επανάστασης έφτασε στην Ελβετία με εισβολή του γαλλικού στρατού (1798), ο οποίος επήλθε «για να ελευθερώσει τους Ελβετούς». Θέλοντας και μη, τα καντόνια ενώθηκαν σε ενιαίο και αδιαίρετο κράτος, στο οποίο επιβλήθηκε συγκεντρωτικό σύνταγμα δημοκρατίας. Η επανάσταση σε τρία πρώην καντόνια οδήγησε τους Ελβετούς σε νέο εμφύλιο πόλεμο: «Ενωτικοί» εναντίον «ομοσπονδιακών». Εκπρόσωποί τους κλήθηκαν στο Παρίσι από τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Το αποτέλεσμα ήταν να αποκατασταθεί η ομοσπονδία κάτω από καθεστώς διαμεσολάβησης, γαλλικής επικυριαρχίας ουσιαστικά. Στα 13 καντόνια, προστέθηκαν ακόμα έξι.

Βαδίζοντας εναντίον του Ναπολέοντα, τα αυστριακά και ρωσικά στρατεύματα μπήκαν στην χώρα (1813). Με την ευκαιρία, οι Ελβετοί ξεσηκώθηκαν και κατάργησαν την «Πράξη» του Βοναπάρτη, ενώ στην Ομοσπονδία προσχώρησαν ακόμα τρία καντόνια. Διαφωνούσαν όμως για τον τρόπο διοίκησής τους. Και κάθε άλλο από το να βρεθούν υπό ρωσοαυστριακή κατοχή επιθυμούσαν. Η κατάσταση ήταν ρευστή. Το αντιγαλλικό μπλοκ (Ρωσία, Αυστρία, Πρωσία και Αγγλία) προσπάθησε να τους προσεταιριστεί. Αποφασίστηκε να σταλούν στην Ελβετία εκπρόσωποί τους. Οι Αυστριακοί έστειλαν τον μυστικό πράκτορά τους, βαρόνο Lebzeltern. Ο τσάρος, τον Ιωάννη Καποδίστρια.

Υποτίθεται ότι οι δυο τους έπρεπε να συνεργαστούν και να λαβαίνουν υπόψη τους και τις επιθυμίες των Πρώσων και των Άγγλων. Ο Lebzeltern όμως, είχε εντολή από τον αυστριακό υπουργό Εξωτερικών, κόμη Μέτερνιχ, να φροντίσει ώστε να εγκατασταθεί στην Ελβετία φιλοαυστριακή κυβέρνηση που θα παραχωρούσε στον αυστριακό στρατό άδεια διέλευσης από τη χώρα. Ενώ ο Ιωάννης Καποδίστριας έπρεπε να εξασφαλίσει την ουδετερότητα και ανεξαρτησία της Ελβετίας.

Στις 20 Δεκεμβρίου (1813), ο Lebzeltern ζήτησε από τον Καποδίστρια να υπογράψει διακοίνωση, σύμφωνα με την οποία τα συμμαχικά στρατεύματα μπορούσαν να εισέλθουν στην ελβετική επικράτεια για να εξασφαλίσουν τα εδάφη που η Γαλλία της είχε αποσπάσει. Ήταν φανερά δάχτυλος του Μέτερνιχ. Μετά από σκέψη και προς μεγάλη έκπληξη των πάντων, ο Καποδίστριας υπέγραψε. Οι Αυστριακοί πανηγύρισαν κι έσπευσαν να εισβάλουν στην Ελβετία. Ο Καποδίστριας

έφυγε στη γειτονική Βάδη (Μπάντεν, στη Νότια Γερμανία), όπου στρατοπέδευε ο τσάρος Αλέξανδρος. Του είπε τι είχε κάνει και του ζήτησε να αποκηρύξει τη διακοίνωση, την οποία οι Αυστριακοί δύσκολα θα μπορούσαν να επικαλεστούν καθώς για λογαριασμό τους την είχε υπογράψει μυστικός πράκτορας. Ο τσάρος την κατάγγειλε. Ξαφνικά, οι Αυστριακοί εμφανίστηκαν ως υποκινητές πραξικοπήματος, καθώς οι Ελβετοί είχαν ήδη διχαστεί. Ο Μέτερνιχ έχασε κάθε έρεισμα στην Ελβετία, ενώ ο τσάρος, επίσημα πια, διόρισε τον Καποδίστρια έκτακτο απεσταλμένο του και πληρεξούσιο υπουργό για την Ελβετία. Έπεσε με τα μούτρα στη δουλειά. Με υπόμνημά του στον πρόεδρο της ελβετικής βουλής, υπέδειξε τις βασικές αρχές του συντάγματος της Ελβετικής ομοσπονδίας και με δικές του ενέργειες πείσθηκε η Γενεύη να προσχωρήσει κι αυτή. Κατόρθωσε έτσι να συμφιλιώσει τους Ελβετούς και να καθορίσει τις αρχές του ομοσπονδιακού συστήματος διακυβέρνησης που και σήμερα υπάρχει.

Στα 1815, στο Συνέδριο της Βιέννης, η Ελβετία των 21 καντονιών έμελλε να αναγνωριστεί ανεξάρτητο κράτος με εγγυημένη την ουδετερότητά του. Ήταν ο θρίαμβος της διπλωματικής δράσης του Καποδίστρια.

Οι σύμμαχοι του αντιγαλλικού μπλοκ μπήκαν στο Παρίσι και κήρυξαν τον Ναπολέοντα έκπτωτο. Στις 28 Απριλίου του 1814, ο άλλοτε κυρίαρχος της Ευρώπης βρισκόταν στο νησί Έλβα, κοντά στις ιταλικές ακτές της Τοσκάνης, που του προσφέρθηκε να παίζει τον ηγεμόνα. Με τη λήξη της αποστολής του στην Ελβετία, ο Καποδίστριας πήγε στο Παρίσι, όπου τον περίμενε ενθουσιασμένος ο τσάρος. Τον παρασημοφόρησε με τον σταυρό του Αγίου Βλαδίμηρου (Β' τάξεως), απάντησε αόριστα στο αίτημα για μεσολάβηση υπέρ των Επτανήσων που πια χάνονταν για τους Γάλλος και του επιφύλαξε νέα, πιο σπουδαία αποστολή: Τη δημιουργία της μετά τον Ναπολέοντα Ευρώπης.

Το Συνέδριο της Βιέννης ξεκίνησε τις εργασίες του τον Σεπτέμβριο του 1814, με τον Ιωάννη Καποδίστρια μέλος της ρωσικής αντιπροσωπείας. Μετείχαν σ' αυτό, πάνω από 215 κρατικές αντιπροσωπείες (όσες οι τότε οι ευρωπαϊκές κρατικές οντότητες). Με όλους αυτούς, ήταν πολύ δύσκολο να γίνει δουλειά, πολύ περισσότερο που οι διάφοροι ηγεμόνες δεν ήθελαν να παραδεχτούν πως απλά αποτελούσαν τον διάκοσμο της όλης φιέστας. Στην πραγματικότητα, ο καταλυτικός ρόλος ανήκε στις Ρωσία, Αυστρία, Πρωσία, Αγγλία και Γαλλία των Βουρβόνων που είχαν παλινορθωθεί. Αναγκαστικά, δημιουργήθηκε η Επιτροπή των Πέντε. Ρώσος υπουργός Εξωτερικών δεν υπήρχε, καθώς τις σχετικές υποθέσεις χειριζόταν ο ίδιος ο τσάρος. Από τα τέλη του 1814, στις επίσημες συνεδριάσεις της Επιτροπής, ο Καποδίστριας εκπροσωπούσε τη Ρωσία μαζί με τον Νέσελροντ, γραμματέα του τσάρου επί των εξωτερικών υποθέσεων. Η συμμετοχή του ήταν καταλυτική. Και επιβραβεύτηκε με τον μεγαλόσταυρο του Λεοπόλδου που του απένειμε ο βασιλιάς της Αυστρίας και τον μεγαλόσταυρο του Ερυθρού Αετού που του απένειμε ο βασιλιάς της Πρωσίας. Ο σύμβουλος του Μέτερνιχ, ιππότη φον Γκεντς, παραδεχόταν αργότερα ότι μεγάλο μέρος της «τελικής πράξης του συνεδρίου της Βιέννης», που υπογράφτηκε στις 9 Ιουνίου 1815, ήταν δημιούργημά του. Κι ένας Γερμανός ιστορικός του 20ού αιώνα ονόμασε τον Καποδίστρια «αρχιτέκτονα της ευρωπαϊκής ειρήνης των 99 ετών, 1815 – 1914», καθώς η επόμενη πανευρωπαϊκή σύρραξη επήλθε με τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο.

Οι συνεδριάσεις κάθε άλλο παρά ήρεμες ήταν. Κάποια στιγμή, ο Καποδίστριας ζήτησε από τον τσάρο την άδεια να μιλήσει για τους υπόδουλους Έλληνες. Στον δισταγμό του Αλέξανδρου, τού επισήμανε ότι οι συμπατριώτες του δυο προστάτες τους αναγνωρίζουν: Τον Θεό και τη Ρωσία. Πήρε την έγκρισή του. Συμφώνησαν ο Καποδίστριας να θέσει το ζήτημα και ο τσάρος να το προχωρήσει.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας πήρε τον λόγο και, απευθυνόμενος στην ομήγυρη, είπε ότι είναι χρέος των βασιλιάδων να προνοήσουν για την απαλλαγή των Ελλήνων από τον οθωμανικό ζυγό που τους οδήγησε στην εξαθλίωση, με αποτέλεσμα να απειλούνται με εξόντωση.

Τον διέκοψε ο Μέτερνιχ, κηρυγμένος οπαδός του ευρωπαϊκού «status quo», και με ύφος

προσβλητικό, του απάντησε ότι η Ευρώπη δεν γνωρίζει Έλληνες. Γνωρίζει την Οθωμανική Αυτοκρατορία, κάτω από εξουσία της οποίας βρίσκονται οι αποκαλούμενοι Έλληνες. Και κατηγόρησε τον Καποδίστρια ότι έκανε το παν για να μη μετάσχει στο συνέδριο «το απέραντο Οθωμανικό Κράτος», προσθέτοντας με έπαρση ότι δεν θα του περάσει.

Η στάση του Μέτερνιχ εξόργισε τον τσάρο που πήρε προσωπικά την προσβολή και, με τη σειρά του, διέκοψε τον Μέτερνιχ, λέγοντάς του ότι οι Έλληνες υπάρχουν και θα ελευθερωθούν γρήγορα, χάρη στη θεία πρόνοια και την ένοπλη ευρωπαϊκή βοήθεια.

Οι εργασίες του συνεδρίου διακόπηκαν για να ηρεμήσουν τα πνεύματα. Με την επανάληψή τους, ούτε ο Καποδίστριας συνέχισε την ομιλία του ούτε ο Μέτερνιχ θέλησε να απαντήσει στον Αλέξανδρο. Τον λόγο πήρε ο γραμματέας του τσάρου επί των εξωτερικών υποθέσεων, Νέσελροντ, που υπέβαλε αντιπρόταση για το ελληνικό ζήτημα. Ακολούθησε συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων και το θέμα έμεινε εκεί χωρίς να παρθούν αποφάσεις.

Όμως, οι ενέργειες του Καποδίστρια για την απελευθέρωση των Ελλήνων δεν περιορίζονταν μόνο στο συνέδριο. Από το 1813, είχε ιδρυθεί στην Ελλάδα η, κάτω από την αγγλική επιρροή, «Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών», με σκοπό τη «συλλογή και διατήρηση αρχαιοτήτων». Επίτροπός της ήταν ο Άνθιμος Γαζής. Όταν, τον Σεπτέμβριο του 1814, ξεκίνησε το συνέδριο της Βιέννης, ο Γαζής πλησίασε τον Καποδίστρια και τον ενημέρωσε για τη δράση της Εταιρείας. Ο Καποδίστριας μετέφερε τα καθέκαστα στον τσάρο και του πρότεινε να ιδρύσουν αντίστοιχη στη Βιέννη, ώστε να εξουδετερωθεί η αγγλική επιρροή. Ο Αλέξανδρος δέχτηκε, ο Καποδίστριας έγραψε στα γαλλικά το καταστατικό, ο Άνθιμος Γαζής το μετέφρασε στα ελληνικά και η «Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης» ήταν γεγονός με τρανταχτό μέλος της τον ίδιο τον τσάρο. Με την διαφορά ότι η εταιρεία της Βιέννης, στην πραγματικότητα, ασχολιόταν «ουχί προκειμένου περί του παρελθόντος, αλλά περί του παρόντος και του μέλλοντος και παρέχοντες βοήθειαν τινά εις τους πτωχούς Έλληνας νέους, τους διψώντας παιδείαν». Φαινομενικά, σκοπός της βιεννέζικης ήταν να παράσχει στην αθηναϊκή εταιρεία «τα αναγκαία μέσα δια την αύξησιν και επίδοσιν των μαθήσεων εις την Ευρώπη Ελλάδα, δια την έκδοσιν των κλασσικών συγγραφέων και βοήθειαν πτωχών μαθητών, όσοι σπουδάζωσι τας επιστήμας, και τέλος δια την ανακάλυψιν παντός είδους αρχαιοτήτων», καθώς και να βοηθήσει να ιδρυθεί στο Πήλιο (πατρίδα του Άνθιμου Γαζή) σχολείο «κατά μίμησιν των Ακαδημιών της Ευρώπης».

Η συμμετοχή επιφανών μελών αύξησε το γόητρο της Εταιρείας, βοήθησε στην εξάπλωση του φιλελληνισμού και έγινε αιτία να συγκεντρωθούν σεβαστά ποσά. Η βιεννέζικη αστυνομία ανησύχησε και ξεκίνησε στενή παρακολούθηση των δραστηριοτήτων της, ενώ παράλληλα έσπευσε να ενημερώσει τον Μέτερνιχ, διαβλέποντας κάτω από τους αθώους σκοπούς, συνωμοτικές κινήσεις. Ο Μέτερνιχ ξεκίνησε με νύξεις στις συνεδριάσεις, προχώρησε με ενστάσεις και κατέληξε να καταγγείλει την Φιλόμουσο ότι προετοιμάζει εξέγερση εναντίον της «φίλης και συμμάχου Οθωμανικής αυτοκρατορίας» και θέτει σε κίνδυνο τις διπλωματικές σχέσεις της Αυστρίας με τον σουλτάνο. Ο Καποδίστριας διαμαρτυρήθηκε για τις «ασύστατες κατηγορίες», έσπευσε να αποσυρθεί από το προσκήνιο και διόρισε εκπρόσωπό του τον Αλέξανδρο Βασιλείου. Με μέλος της τον ίδιο τον τσάρο, η «Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης» συνέχισε απρόσκοπτα το «νόμιμο» έργο της ως τα χρόνια λίγο πριν από την επανάσταση.

Στα απομνημονεύματά του (1843), ο Γάλλος εμιγκρέ Αύγουστος Ντε Λαγκάρντ που, μετά τη Γαλλική επανάσταση, τριγυρνούσε στις ευρωπαϊκές αυλές, αναφέρθηκε και στο συνέδριο της Βιέννης. Και αφιέρωσε κατεβατά στους «δυο διάσημους Έλληνες, τον Ιωάννη Καποδίστρια και τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και τις προσπάθειές τους να ελευθερωθεί η Ελλάδα»:

«Όταν ολόκληρη η Ευρώπη ασχολιόταν στη Βιέννη με τη διαμόρφωση της νέας τάξης, σχηματίστηκε μια τρίτη ελληνική εταιρεία (με πρώτη αυτή του Ρήγα και δεύτερη μια κίνηση στην

Ιταλία κατά τα πρότυπα των καρμπονάρων). Η εταιρεία οργανώθηκε κάτω από τη σημαία της θρησκείας και επιζητούσε την υποστήριξη του τσάρου. Ονομάστηκε "Εταιρεία των Φιλομούσων" και είχε έμβλημα ένα δακτύλιο, πάνω στον οποίο ήταν χαραγμένη μια κουκουβάγια και ο Κένταυρος Χείρων. Τα μέλη της φορούσαν ολόμαυρη στολή και σκούφο με μια νεκροκεφαλή και δυο χιαστί κόκαλα (κάτι σαν την πειρατική σημαία). Χρώματα της Εταιρείας ήταν τα άσπρο, μαύρο και κόκκινο. Στην ακμή της, είχε 60.000 μέλη, χωρισμένα σε τέσσερις τάξεις. Βαθύς πέπλος μυστηρίου κάλυπτε τη φύση της. Ένα από τα πρώτα μέλη της ήταν ο Αλέξανδρος Υψηλάντης και ένας από τους πιο φλογερούς υποστηρικτές της ήταν ο μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας Ιγνάτιος».

Ένας μεγάλος έρωτας

Ο Ιγνάτιος είχε εργαστεί για τη δημιουργία της εταιρείας, όπως και ο Αλέξανδρος Στούρτζας, γιος του ευγενή Σκαρλάτου Στούρτζα και της Σουλτάνας, κόρης του Κωνσταντίνου Μουρούζη, πρίγκιπα της Μολδαβίας. Ο Αλέξανδρος ήταν διπλωμάτης και στενός συνεργάτης του Καποδίστρια. Με την αδελφή του, Ρωξάνδρα (1776 – 1844), συνομήλικη και «αιώνια ερωτευμένη» με τον Ιωάννη. Είχε γεννηθεί στην Κωνσταντινούπολη αλλά βρέθηκε κυρία επί των τιμών στην τσαρική αυλή, όταν ο πατέρας της εγκαταστάθηκε στην Αγία Πετρούπολη κι έγινε σύμβουλος του Αλέξανδρου. Η ίδια έγραψε:

«Αφηνόμουν ελεύθερη να εκφράζω τις ιδέες μου με το αυθορμητισμό που με χαρακτηρίζει, ο δε Αυτοκράτωρ χωρίς να κρύβει την έκπληξή του για την ειλικρίνειά μου, μου απαντούσε με μίαν εμπιστοσύνη την οποίαν σπανίως επεδείκνυε. Θυμούμαι, ακόμη, μεταξύ άλλων εξ ίσου παραδόξων πραγμάτων, ότι του είπα το εξής: Εφ' όσον μου παραχωρείτε τόση εγκαρδιότητα, Μεγαλειότατε, αισθάνομαι ότι σας οφείλω μιαν ομολογία. Αφορά κάποιες πεποιθήσεις μου οι οποίες δεν εναρμονίζονται απολύτως με την κοινωνική θέση την οποίαν κατέχω. Στο βάθος της ψυχής μου είμαι δημοκρατικών φρονημάτων. Απεχθάνομαι τις διάφορες Αυλές και ουδέποτε απέδωσα αξία σε όλες αυτές τις διακρίσεις της τάξεως και της καταγωγής, οι οποίες μου παγώνουν την ψυχή και με κάνουν να πλήττω θανάσιμα. Μη τυχόν όμως προδώσετε το μυστικό μου σε αυτήν εδώ την χώρα, γιατί αυτό θα το πληρώσω ακριβά».

Ο έρωτας ανάμεσα στη Ρωξάνδρα και τον Ιωάννη Καποδίστρια άφησε εποχή στα κοσμικά σαλόνια της Πετρούπολης και της Βιέννης αλλά έμεινε ανεκπλήρωτος. Κατά μια εκδοχή, ο Ιωάννης της έκανε πρόταση γάμου στα 1814, αλλά εκείνη την απέρριψε λέγοντάς του ότι η μαμά της τον ήθελε σύζυγο της αδελφής της, Ελένης. Η ίδια όμως, γράφει:

«Έβλεπα τον Καποδίστρια όλες τις ημέρες στο σπίτι μας, στη Βιέννη, στα δείπνα που οργάνωνε η μητέρα μου. Ανάμεσα στους άλλους προσκαλεσμένους μας. Έπειτα από τα τόσα γράμματα που μου είχε στείλει από την Ελβετία, όπου μου φανέρωνε το ενδιαφέρον του για μένα, με τόσες τρυφερές εκφράσεις, ότι θα του ήμουν απαραίτητη για την ευτυχία της ζωής του, ότι δεν έβλεπε την ώρα να με συναντήσει για να μου ειπεί προφορικά, "δια ζώσης", όσα δεν μπορούσε να μου γράψει, περίμενα με αγωνία αυτή την ώρα. Εκείνος,όμως, πάντοτε αφάνταστα μελαγχολικός, μου μιλούσε με ανεξήγητη ψυχρότητα όσο ποτέ.Και όταν εγώ του απαντούσα με γλυκύτητα ή με τη σιωπή της λύπης, εκείνος γινόταν πιοαπόμακρος… Η αγωνία μου είχε γίνει αβάσταχτη…».

Τελικά, ο Ιωάννης Καποδίστριας έμεινε ανύπαντρος. Η Ρωξάνδρα παντρεύτηκε τον κόμη Έντλινγκ, αδελφό της τσαρίνας Ελισάβετ, και δραστηριοποιήθηκε στους σκοπούς της Εταιρείας Φιλομούσων, βοηθώντας στη μόρφωση νέων Ελλήνων που προσέφευγαν σ' αυτήν. Διατηρούσε αλληλογραφία με τον Καποδίστρια ως τη δολοφονία του.

Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας

Όσο διαρκούσε το συνέδριο της Βιέννης, ο Ναπολέων το έσκασε από την Έλβα, μπήκε στη Γαλλία,

σχημάτισε στρατό και κατέλαβε το Παρίσι. Το συνέδριο έληξε στις 9 Ιουνίου 1815. Η καθοριστική ήττα του Ναπολέοντα στο Βατερλό επήλθε εννιά μέρες αργότερα. Οι σύμμαχοι μπήκαν γι' άλλη μια φορά στο Παρίσι. Στην εκεί συνδιάσκεψη, ως εκπρόσωπος του τσάρου, ο Καποδίστριας δεν κατάφερε να αποσοβήσει τη δημιουργία της Ιερής Συμμαχίας (συμμαχίας των εστεμμένων εναντίον των λαών, όπως χαρακτηριστικά την αποκάλεσαν), κατόρθωσε όμως να επιβάλει τις «ρωσικές θέσεις»: Εδαφική ακεραιότητα για την Γαλλία που προς στιγμήν τον λάτρεψε και συνταγματική διακυβέρνηση στα Επτάνησα, έστω κάτω από την αγγλική εντολή προστασίας. Η συνθήκη που υπογράφτηκε στις 5 Νοεμβρίου 1815 αποτελεί προσωπικό του επίτευγμα. Στη δεξίωση, ύψωσε το ποτήρι κι έκανε πρόποση «στην απελευθέρωση του Γένους», από τον Δούναβη ως την Κρήτη κι από το Ιόνιο ως την Κωνσταντινούπολη και τη Μικρά Ασία. Ο Αλέξανδρος δεν αντέδρασε. Ο Καποδίστριας του ενεχείρισε υπόμνημα, όπου ανέφερε τα δεινά των υπόδουλων Ελλήνων και την ανάγκη να απελευθερωθούν από τον τουρκικό ζυγό. Ο τσάρος του απάντησε κάτι σαν «κάθε πράγμα στον καιρό του».

Στις 31 Ιανουαρίου 1816, ο Καποδίστριας προβιβαζόταν σε «μυστικό σύμβουλο», κατακτώντας την τρίτη θέση στην ιεραρχία της ρωσικής αυλής. Τον αμέσως επόμενο καιρό, αντικαθιστούσε τον Νέσελροντ, ως γραμματέας του τσάρου επί των εξωτερικών υποθέσεων, ουσιαστικά υπουργός Εξωτερικών της τσαρικής Ρωσίας.

Στα 1818, τα μέλη της Ιερής Συμμαχίας βρίσκονταν αντιμέτωπα με το ισπανικό ζήτημα (διαμάχη Ισπανίας και Βραζιλίας για την κατοχή της περιοχής του Ρίο ντε λα Πλάτα), το θέμα των εδαφών που κατείχε η Γερμανία και την τύχη του στρατού κατοχής της Γαλλίας. Κι ακόμα, διάφορα προβλήματα «μικροτέρων κρατών». Οργανώθηκε συνέδριο στο Άαχεν (Αιξ Λα Σαπέλ για τους Γάλλους, Ακυίσγρανον για τους Βυζαντινούς του παρελθόντος). Ο κόμης Μέτερνιχ μεσουρανούσε και η πολιτική του επικρατούσε σε όλη την Ευρώπη.

Η σύνοδος ορίστηκε να πραγματοποιηθεί τον Οκτώβριο. Τσάρος Αλέξανδρος και Ιωάννης Καποδίστριας ξεκίνησαν νωρίτερα, κάνοντας περιοδεία στη Νότια Ρωσία (Βεσσαραβία και Οδησσό).

Οι ηγεμόνες της Μολδαβίας και της Βλαχίας έστειλαν στα σύνορα των επικρατειών τους αντιπροσωπείες για να υποβάλουν τα σέβη τους στον τσάρο: Πρίγκιπας Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος για τη Βλαχία, Πανταζόγλου για την Μολδαβία. Ο τσάρος τους δέχτηκε μεγαλόψυχα και τους παρέπεμψε στον Καποδίστρια που σημείωσε στην αυτοβιογραφία του ότι του είπαν πως «η διατήρηση της ειρήνης με τους Τούρκους ήτο αδύνατος και ότι, ως Έλληνες, ήσαν ανυπόμονοι να μάθουν αν τα ρωσικά στρατεύματα ήσαν έτοιμα να διαβούν τον ποταμό Προύθο (αυτόν που διάβηκε τρία χρόνια αργότερα ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κηρύσσοντας την ελληνική επανάσταση)».

Παρά τα όσα ζητούσε από τον τσάρο, ο Καποδίστριας τους απάντησε αυστηρά: Ο ρωσικός στρατός δεν πρόκειται να πολεμήσει για λογαριασμό των Ελλήνων. Η ελευθερία κατακτιέται με ξεσηκωμό που θα βασίζεται στις δυνάμεις των Ελλήνων, όταν αυτοί θα είναι έτοιμοι. Αλλιώς, «θα αντικαταστήσετε το τουρκικό σαρίκι με πίλον ευρωπαϊκόν». Οι απεσταλμένοι τα έχασαν. Όμως ο Καποδίστριας γνώριζε πως η συγκεκριμένη εποχή δεν ευνοούσε κινήματα. Έχοντας απέναντί του τον Μέτερνιχ της Αυστρίας και τον Κάστλρεϊ της Αγγλίας, που εργάζονταν για την ακεραιότητα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, ετοίμαζε μεγαλόπνοο σχέδιο. Δεν του βγήκε.

Οι εργασίες του συνεδρίου του Άαχεν ξεκίνησαν στις 30 Σεπτεμβρίου και έληξαν στις 3 Νοεμβρίου (1818). Εκεί, ο Καποδίστριας πρότεινε να αντικατασταθεί η Ιερή Συμμαχία από μια πανευρωπαϊκή όπου θα συναποφασίζονταν οι τύχες των κρατών και των λαών της Ευρώπης. Έτσι, θα αποφεύγονταν οι επεκτατικές κινήσεις των μεγάλων δυνάμεων και θα επιβαλλόταν διαρκής ειρήνη. Με άλλα λόγια, πρότεινε να δημιουργηθεί Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος με τη συμμετοχή όλων των

κρατών. Κάτι σαν την Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς τις οικονομικές ρυθμίσεις της. Άγγλοι και Αυστριακοί πολέμησαν την ιδέα αυτή, με τον φόβο μιας ρωσογαλλικής συμμαχίας εναντίον της Αυστρίας. Η συνθήκη για την Ιερή Συμμαχία ανανεώθηκε με την έγκριση και του τσάρου που παραπλανήθηκε από τον Μέτερνιχ. Η ανανέωση σήμαινε και εγγύηση της εδαφικής ακεραιότητας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Ένα άλλο ζήτημα που έθεσε ο Καποδίστριας, ήταν η επιβολή συνταγματικών θεσμών και η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υποστήριζε ότι το σύνταγμα εμποδίζει την εξάπλωση των επαναστάσεων: «Ακριβώς αυτή η συνταγματικότητα … η σοφή, ειλικρινής και εθελουσία, αποτελεί το μοναδικό όπλο να πολεμήσεις τον εχθρό σου από δεξιά και αριστερά» έγραψε. Και πρόσθεσε: «Τα συντάγματα θα παρείχαν στους λαούς δυνατότητες πολιτικής σταθερότητας, γιατί, ενώ θα περιόριζαν το δεσποτισμό, θα καθόριζαν τα νόμιμα κοινωνικά δικαιώματα των ανθρώπων και έτσι θα προλάβαιναν την προσφυγή στην επανάσταση». Κι ακόμα: «Οι κυβερνήσεις έπρεπε να θεμελιώνουν το έργο τους επάνω στους νόμους, να αγρυπνούν και να πολεμούν για τον περιορισμό της αυθαίρετης εξουσίας. Ο διαφωτισμός και ο πολιτισμός προϋποθέτουν τη θεμελίωση του κυβερνητικού καθεστώτος επάνω στη διατήρηση των ηθών και των εθίμων των λαών και τη δύναμη του νόμου».

Βρήκε απέναντί του την Αυστρία και την Αγγλία. Την Αυστρία εξαιτίας των επιλογών του Μέτερνιχ, της Αγγλίας, από τον φόβο ξεσηκωμού των αποικιών της.

Στη συζήτηση για την Γαλλία, πέρασε του Καποδίστρια. Πέτυχε να μειωθεί κατά πάνω από εξακόσια εκατομμύρια φράγκα η πολεμική αποζημίωση που βάρυνε τη Γαλλία και η χώρα να ενταχθεί και πάλι ως ισότιμο μέλος στην Τετραπλή Συμμαχία.

Ο βασιλιάς της Γαλλίας Λουδοβίκος ΙΗ', του πρόσφερε ένα μεγάλο χρηματικό ποσό σε ένδειξη ευγνωμοσύνης. Ο Καποδίστριας το αρνήθηκε. Αντιπρότεινε να εφοδιαστούν οι βιβλιοθήκες της Ελλάδας με τα βιβλία που οι γαλλικές βιβλιοθήκες είχαν διπλά.

Ο υπουργός Εξωτερικών δούκας ντε Ρισελιέ, έγραφε σε επιστολή του προς τον Αλέξανδρο: «Έπειτα από μακρές και θλιβερές συζητήσεις υπογράψαμε τη συμφωνία για τη μείωση των πολεμικών αποζημιώσεων εκ μέρους της Γαλλίας προς τις νικήτριες Δυνάμεις. Ο πληρεξούσιος της Υμετέρας Μεγαλειότητος, ο κόμης Καποδίστριας, υπήρξε ανυπολόγιστα πολύτιμος για μας και του οφείλουμε εξ ολοκλήρου τον επιτευχθέντα μετριασμό. Είμαι βέβαιος ότι ο κόμης Καποδίστριας στις προσπάθειές του υπερέβη κατά πολύ τις οδηγίες που είχε λάβει από την Υμετέρα Μεγαλειότητα. Σας παρακαλώ να μη δυσαρεστηθείτε απέναντί του …».

Ο Γάλλος διπλωμάτης κόμης Μολέ έγραφε: «Εάν η Γαλλία είναι ακόμη Γαλλία, το οφείλει κυριολεκτικά σε δύο ανθρώπους, που τα ονόματά τους δεν πρέπει ποτέ να τα ξεχάσει: Στον Τσάρο Αλέξανδρο και, κυρίως, στον υπουργό του των Εξωτερικών Καποδίστρια…».

Δεκατρία χρόνια αργότερα, τα ωραία λόγια έμελλε να ξεχαστούν. Για την ώρα, ο Ιωάννης Καποδίστριας απολάμβανε τη διεθνή αναγνώριση. Ο τσάρος του απένειμε το παράσημο του Αγίου Βλαδίμηρου (Α' Τάξεως). Ο βασιλιάς της Πρωσίας το παράσημο του Μαύρου Αετού. Ο αυτοκράτορας της Αυστρίας το παράσημο του Αγίου Στεφάνου της Ουγγαρίας. Ο Λουδοβίκος ΙΗ' της Γαλλίας τον παρασημοφόρησε με τον μεγαλόσταυρο της Λεγεώνας της Τιμής. Ο βασιλιάς της Βυρτεμβέργης του απένειμε το παράσημο της Πίστεως. Και οι Πολωνοί το παράσημο του Λευκού Αετού.

Ο καταιγισμός των παρασήμων δεν απέτρεψε τον κλονισμό της υγείας του. Ο τσάρος τον είδε καταβεβλημένο και του έδωσε άδεια. Στην τελευταία συνεργασία τους, τον Δεκέμβριο του 1818, του είπε:

Να προσέχετε την υγεία σας. Περάστε το πρώτο μέρος του χειμώνα στην Ιταλία και αναπαυθείτε. Μετά, επισκεφτείτε τους γονείς σας και, την άνοιξη, με το καλό, ετοιμαστείτε να γυρίσετε. Ως τότε, θα έχουμε καταλήξει για το δρομολόγιο της επιστροφής σας. Σας συνιστώ να μην παρεκκλίνετε. Προσπαθήστε να φέρετε γαλήνη στην πατρίδα σας. Δώστε στους Επτανήσιους να καταλάβουν ότι πρέπει να είναι λογικοί. Θέλω να βοηθήσω στην καλυτέρευση της τύχης τους αλλά πρέπει να είναι και οι συνθήκες ευνοϊκές. Σήμερα, ο κόσμος έχει ανάγκη από ησυχία. Μπορούμε να την εξασφαλίσουμε μόνο με τη σύμπραξη όλων των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Οι προσπάθειές μας θα εξανεμιστούν, αν τα συμφέροντα στην Ανατολή δημιουργήσουν διχόνοια. Τα πράγματα πρέπει να μείνουν ως έχουν και να φροντίσουμε για τους Έλληνες, χωρίς να τους ενθαρρύνουμε να περιμένουν από μένα πράξεις που αυτή τη στιγμή δεν μπορώ.

Οι εντολές ήταν σαφείς. Ο Καποδίστριας πήγε στην Ιταλία και, τέλη Μαρτίου του 1819, πέρασε στην Κέρκυρα. Έσπευσαν να τον συναντήσουν πρόκριτοι, πρόσφυγες και καπεταναίοι (ανάμεσά τους και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης με τον Μάρκο Μπότσαρη). Τους μετέφερε τις θέσεις του τσάρου ως δικές του απόψεις. Τους ζήτησε να κάνουν υπομονή. Θύμωσαν μαζί του. Τα Επτάνησα κυβερνιόνταν δεσποτικά από τον Άγγλο αρμοστή, Μέτλαντ, και του το είπαν:

«Ποια υπομονή. Οι Άγγλοι που σεις μας κουβαλήσατε στα Επτάνησα, δεν μας αφήνουν σε χλωρό κλαδί».

Και του ξεκαθάρισαν πως θα κινιόνταν μόνοι τους, αφού η Ρωσία τους γύριζε την πλάτη.

Το μόνο που μπορούσε να κάνει ο Καποδίστριας, ήταν να απευθυνθεί στους Άγγλους. Έγραψε στον τσάρο και του ζήτησε την άδεια να πάει στο Λονδίνο. Ο Αλέξανδρος του έστειλε μια ρωσική φρεγάτα, να τον μεταφέρει. Πέρασε από το Παρίσι, όπου τον δέχτηκαν με τιμές, είχε επαφές με τους εκεί επίσημους κι έφτασε στην Αγγλία. Οι εκεί αρμόδιοι του φέρθηκαν με το γάντι αλλά δεν του έδωσαν την παραμικρή διαβεβαίωση ότι θα αλλάξουν πολιτική στα Επτάνησα.

Από το Λονδίνο, ο Καποδίστριας πήγε στη διάσκεψη του Κάρλσμπαντ (κοντά στη Βαρσοβία) που είχε συγκροτηθεί με απαίτηση του Μέτερνιχ και όπου είχε ήδη φθάσει ο Αλέξανδρος. Ο Μέτερνιχ μετέφερε επιστολή του αυτοκράτορα της Αυστρίας που, με αφορμή τη δολοφονία του Αυγούστου φον Κοτζεμπούε (23 Μαρτίου), ζητούσε να παρθούν κατασταλτικά μέτρα στη Γερμανία. Με τη συνδρομή και του Κάστλρεϊ, ο Καποδίστριας έπεισε τον τσάρο να απορρίψει το αυστριακό αίτημα.

Ο Μέτερνιχ πίεζε να παρθούν μέτρα κατά των όπου γης επαναστατών. Με αφορμή κινήματα στην Ιταλία, πραγματοποιήθηκε (Οκτώβριος – Δεκέμβριος 1820) συνέδριο στο Τρόπαου της Σιλεσίας (σημερινή Όπαβα στην Τσεχία). Ο Καποδίστριας δεν μπόρεσε να αποτρέψει την υπογραφή του «πρωτοκόλλου του Τρόπαου» (19 Νοεμβρίου) που υποχρέωνε τα συμβαλλόμενα κράτη σε ανάληψη κοινής δράσης εναντίον των επαναστάσεων. Που όμως συνεχίζονταν. Επανάσταση στο βασίλειο των Δύο Σικελιών (πρωτεύουσά του η Νάπολη), είχε ανατρέψει τον εκεί βασιλιά Φερδινάνδο Α’.

Στήθηκε νέο συνέδριο, αυτή τη φορά στο Λάιμπαχ (Λουμπλιάνα, σήμερα πρωτεύουσα της Σλοβενίας), με κυρίαρχο θέμα την ένοπλη επέμβαση για την παλινόρθωση του Φερδινάνδου, ο οποίος κλήθηκε να μετάσχει στις εργασίες. Στο συνέδριο (26 Ιανουαρίου – 12 Μαΐου 1821), ανάμεσα στους άλλους, παρευρίσκονταν ο τσάρος Αλέξανδρος με τον Καποδίστρια και ο αυτοκράτορας της Αυστρίας με τον Μέτερνιχ. Παρά τις αντιρρήσεις Γαλλίας και Αγγλίας, το συνέδριο εξουσιοδότησε τον αυστριακό στρατό να επέμβει και να αποκαταστήσει τον Φερδινάνδο στον θρόνο του βασιλείου των Δύο Σικελιών, καταδικάζοντας ταυτόχρονα κάθε επαναστατική κίνηση.

Κι ενώ συνέβαιναν όλα αυτά, έκπληκτοι οι σύνεδροι έμαθαν ότι ο υπασπιστής του τσάρου, Αλέξανδρος Υψηλάντης, ξεκινώντας από ρωσικό έδαφος, εισέβαλε στην Μολδοβλαχία και κήρυξε επανάσταση εναντίον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας! Κι ακόμα, ότι στην προκήρυξη της

επανάστασης, υπήρχε η φράση «Κινηθείτε, ω φίλοι, και θέλετε ιδεί μίαν κρατεράν δύναμιν να υπερασπισθή τα δίκαιά μας!». Τι κάνει νιάου νιάου στα κεραμίδια; Προφανώς, ο Υψηλάντης εννοούσε ότι πίσω από το απεχθές εγχείρημα βρισκόταν η Ρωσία. Ο Μέτερνιχ δεν είχε καμιά αμφιβολία ότι ο τσάρος και ο Καποδίστριας τον ενέπαιζαν. Δεν χρειαζόταν να δει τον χάρτη για να πεισθεί ότι κύριος ωφελημένος από την όλη ιστορία θα ήταν ο Αλέξανδρος, καθώς, αν η επανάσταση πετύχαινε με ρωσικά όπλα, η Ρωσία θα έβγαινε στη Μεσόγειο.

Ετοίμασε κείμενο με αυστηρή καταδίκη των επαναστατών και με την πρόβλεψη, κατά τα πρότυπα της περίπτωσης των Δύο Σικελιών, να αποσταλεί στρατιωτική δύναμη, για να βοηθήσει τους Οθωμανούς να καταστείλουν τον ξεσηκωμό. Το παρουσίασε στο συνέδριο. Ο επικεφαλής των επαναστατών, όμως, βρισκόταν στην υπηρεσία του τσάρου. Ο Καποδίστριας θίχτηκε για λογαριασμό του: Το όλο κείμενο απέπνεε εμπάθεια εναντίον της Ρωσίας, παρ' όλο που ο τσάρος είχε ήδη λάβει τις αποφάσεις του. Και η αποστολή στρατού σήμαινε εμπλοκή σε ένα ζήτημα που αποτελούσε εσωτερική υπόθεση της μεγάλης Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το συνέδριο έπρεπε να τηρήσει αυστηρή ουδετερότητα. Καμιά ομοιότητα δεν υπήρχε με τα γεγονότα στο Βασίλειο των Δύο Σικελιών.

Ο Μέτερνιχ βρέθηκε στη γωνία. Το τελικό κείμενο καταδίκης της ελληνικής επανάστασης ήταν ήπιο, ενώ ματαιώθηκε κάθε απόπειρα στρατιωτικής ενίσχυσης της Τουρκίας.

Ο Αλέξανδρος όμως μόνο χαζός δεν ήταν. Ο Υψηλάντης του είχε στείλει επιστολή, με την οποία του ζητούσε να βοηθήσει τους επαναστάτες. Έδωσε εντολή στον Καποδίστρια να του απαντήσει σε αυστηρό τόνο, αρνούμενος κάθε βοήθεια. Ταυτόχρονα, έδιωξε τους Υψηλάντηδες από τον ρωσικό στρατό και τους απαγόρευσε να ζήσουν του λοιπού στη Ρωσία.

Μάταια, ο Καποδίστριας προσπάθησε να τον πείσει να βοηθήσει τους επαναστάτες. Το μόνο που κατάφερε, ήταν να επιδοθεί, μέσω του πρεσβευτή της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη, αυστηρή διακοίνωση στον σουλτάνο, με αφορμή τον απαγχονισμό του πατριάρχη Γρηγόριου Ε' και τις σφαγές των Ελλήνων. Όμως το γυαλί είχε ραγίσει.

Τέλη του χρόνου, ο τσάρος αφαίρεσε από τον Καποδίστρια την αρμοδιότητα να χειρίζεται θέματα που είχαν να κάνουν με το «ανατολικό ζήτημα». Και τον Φεβρουάριο του 1822, χωρίς να τον ενημερώσει, εξουσιοδότησε τον Μέτερνιχ να διαπραγματευτεί με την Οθωμανική αυτοκρατορία εκ μέρους του.

Με όλα αυτά, ο Νέσελροντ ξεκίνησε να παραγκωνίζει τον Καποδίστρια, ο οποίος ζήτησε ιδιαίτερη ακρόαση από τον Αλέξανδρο. Του κατέθεσε τις διαφωνίες του για την όλη κατάσταση. Ο τσάρος επέμενε στις θέσεις του και «διευκόλυνε» τον Καποδίστρια, δίνοντάς του μακρόχρονη «άδεια για λόγους υγείας», διατηρώντας τον τυπικά στη θέση του υπουργού Εξωτερικών.

Πριν να φύγει, ο Καποδίστριας πούλησε τα πανάκριβα έπιπλά του έναντι 50.000 ρουβλίων. Έστειλε όλα τα χρήματα σε Έλληνες σιτέμπορους στην Οδησσό, ζητώντας τους να προσθέσουν όσα μπορούσαν και να βοηθήσουν τον Αγώνα. Οι σιτέμποροι έβαλαν άλλα 50.000 ρούβλια και, με το συνολικό ποσό (100.000 ρούβλια), αγόρασαν και φόρτωσαν πέντε καράβια στάρι. Στάλθηκαν από ένα στις Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρά και τα υπόλοιπα δυο στο Ναύπλιο.

Στις 19 Αυγούστου 1822, ο Καποδίστριας έφυγε από την Αγία Πετρούπολη. Κατέληξε στην Ελβετία και εγκαταστάθηκε στη Γενεύη, όπου τον περιέβαλαν με βαθύτατη εκτίμηση και σεβασμό. Στη Ρωσία δεν επρόκειτο να επιστρέψει.

Στη Γενεύη, είχε συνεχείς επαφές με τον φιλέλληνα Ελβετό τραπεζίτη, Εϋνάρδο και με τον Άγγλο Στράφορντ Κάνινγκ, ξάδελφο του Τζορτζ Κάνινγκ, προσπαθώντας να ενισχύσει την ελληνική

επανάσταση. Για τον σκοπό αυτό, στα 1826, ταξίδεψε στο Παρίσι και στις Κάτω Χώρες. Όταν επέστρεψε στη Γενεύη, πολλά είχαν αλλάξει.

(«Ιστορία του Έθνους», 2.10.2010)

Πηγή